

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odasının Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik hakkında görüşü.

Güvenli Yapılaşma İçin Şart: Her Şantiyeye Bir Şef

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası tarafından, güvenli yapı üretimi ve yapı üretim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için şantiye şefliği görevinin düzenlenmesi hakkında kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. İMO'nun bu çalışmaları raporlar haline getirilerek kamuoyuyla, milletvekilleriyle ve tüm ilgili kurum/kuruluşlarla paylaşılmıştır.

Öncelikle vurgulamak gerekir ki mevcut haliyle yapı üretim sürecinin yöneticisi pozisyonunda olan şantiye şefliği alanı son derece kontrolsüz ve sorunludur. Mevcut durumda işin niteliği ile hiçbir ilgisi olmayan meslek gruplarının keyfi olarak şantiye şefliği görevini üstlenebildiği, hatta belirli bir kesimin şantiye şefliği görevini yürütecek meslek grubundan olup olmadığı dahi anlaşılamamaktadır. 2020 yılına ait yapı ruhsatı verilerine göre, toplam ruhsatlar içerisinde inşaat mühendisi üyelerimizin üstlendikleri şantiye şefliği oranı yüzde 45,8'dir. Yapı ruhsatların önemli bir oranında şantiye şefliği görevlendirmesinin uygun meslek gruplarından yapılmadığı bilinmektedir.

Öte yandan yaygın bir biçimde, şantiye şefliği görevinin, sadece resmi prosedürleri tamamlamak amacıyla kâğıt üstünde kaldığı bilinmektedir. Can güvenliği için asli bir çalışma alanı olan şantiye şefliğinin, bir deprem ülkesinde ilgili her kurum ve kuruluşun gözü önünde sadece kâğıt üzerinde kalması halkın can ve mal güvenliği açısından tehdit oluşturmaktadır.

Şantiye şefliği, sürekli eğitime gereksinim duyan bir görev alanıdır. Dolayısıyla bu görevin yerine getirilmesi için ilgili meslek odalarının vereceği eğitimlere katılıp belgelendirilmesi gerekir.

Bu doğrultuda Odamız, şantiye şefliği alanının düzenlenmesi ve sağlıklı işleyebilmesi için temel olarak 5 başlıkta önerilerini açıklamıştır:

- İstisnai durumlar dışında, her şantiye şefi sadece bir şantiyede tam zamanlı olarak görevlendirilmelidir.

- Şantiye şefliğinin üstlenilmesinde; yapım işinin konusunun, niteliğinin, büyüklüğünün ve ilgili imalatların oranının dikkate alınması, keyfi uygulamaların sonlandırılması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

- Şantiye şefliği sürekli eğitime ve mesleki tecrübeye gereksinim duyan bir görevdir. Bu görevi yerine getirecek kişilerin ilgili meslek odalarınca verilen eğitimlere katılıp belgelendirilmeleri zorunlu tutulmalıdır.

- Gerçeğe aykırı beyanda bulunarak şantiye şefliği üstlenilmesinin önüne geçilmesi için şantiye şeflerinden Oda Kayıt Belgesi istenmelidir.

- Şantiye şefleri TMMOB tarafından belirlenen mühendislik asgari ücretinin altında çalıştırılmamalı, hak ve ücretleri yasal güvenceye alınmalıdır.

Bu temelde Odamızın katkılarıyla hazırlanan Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelik taslağı TMMOB tarafından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile paylaşılmıştır.

Sonuç olarak Bakanlık yönetmelikte değişiklik yapma gereği duymuş ve “Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” taslağı hazırlamıştır. Taslağın, beklentileri karşıladığını söylemek mümkün değildir.

Bakanlık tarafından hazırlanan taslağın gerekçesinde yönetmeliğin uygulaması sırasında ilgili idarelerden, meslek odalarından ve sektörden iletilen talepler doğrultusunda yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacı doğduğu belirtilmektedir.

Bu kapsamda yapılan düzenleme ile; şantiye şeflerinin aynı anda üstlenebilecekleri iş miktarı, inşaat alanı ile iş sayısı, farklı yapı türleri ve imalat tiplerine bağlı olarak şantiye şefliğini üstlenebilecek meslek disiplinleri gibi konularda düzenlemeler yapıldığı belirtilmektedir.

Tanımlar-Madde 4

Yönetmeliğin 4. Maddesini oluşturan tanımlar için Odamız; “Şantiye Şefi Yardımcısı”, “Fen Elemanı”, “Şantiye Sorumlusu”, “e-şantiye sistemi” ve “Şantiye Şefliği Temel Eğitimi” tanımlarını önermektedir.

“Şantiye Şefi Yardımcısı”, konusuna ve niteliğine göre şantiye şefinin yardımcısı olarak yapım işlerini yöneterek uygulayan, mühendis ve mimarı; “Fen Elemanı”, konusuna ve niteliğine göre yapım işlerinin yürütülmesinde belli yapı sınıfları ile belirli inşaat alanlarında sahada görev alan teknik öğretmen ve tekniker diplomasına sahip teknik personeli ifade etmektedir.

“Şantiye Sorumlusu” ise, büyükşehirler için plansız alanlarda, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 500 m²’yi geçmeyen yapılarda ve planlı alanlarda, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 200 m²’yi geçmeyen yapılarda, diğer şehirlerde mücavir alan dışında, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 500 m²’yi geçmeyen yapılarda ve mücavir alan içinde, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 200 m²’yi geçmeyen yapılarda meslek alanlarına uygun olarak şantiye sorumluluğunu üstlenen fen elemanını ifade eder.

Bu tanımları birbirinden ayırarak yapmak, şantiye alanındaki düzensizliği ve yapı üretim sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için gereklidir. Örneğin görev ve sorumluluklarını ancak bir mühendis veya mimarın sahip olduğu donanım ile üstlenebileceği işin, teknik öğretmen ve tekniker diplomasına sahip teknik personelle karıştırılmaması yapı güvenliği açısından kritiktir.

Sürekli eğitime gereksinim duyan bir görev olan şantiye şefliğini yerine getirecek kişilerin ilgili meslek odalarınca verilen eğitimlere katılıp belgelendirilmeleri zorunlu tutulmalıdır. Bu nedenle, belirli niteliklere sahip yapım işlerinde şantiye şefliği ve şantiye şefi

yardımcılığı görevi üstlenilebilmesi için alınması zorunlu eğitimi ifade eden “Şantiye Şefliği Temel Eğitimi” yönetmelikte yer almalıdır.

Şantiye Şefliği ve İdarenin Görevleri, Uygulanacak ilke ve kurallar

Madde 5

Şantiye şefliği alanında yapılacak işin, iş sözleşmesine göre ve Sosyal Güvenlik Kanununa tabi olarak yürütülmesi esas alınmalıdır. Şantiye şefliği alanında denetim kanallarını güçlendirecek ve şantiye şeflerinin yasal haklarını garanti altına alacak olan bu düzenlemeye Bakanlığın taslağında yer verilmemiştir.

Odamızın bir başka önerisi de sözleşmeye yazılan şantiye şefi ve şantiye şefi yardımcısının aylık ücretinin TMMOB tarafından her yıl belirlenen mimarlık, mühendislik asgari ücretinden az olmaması gerekliliğidir. Ne yazık ki şantiye şeflerinin hak ve ücretlerini yasal güvenceye alacak olan bu değişiklik önerisi de göz ardı edilerek şantiyelerde meslektaşlarımız, bırakalım TMMOB tarafından belirlenen mimarlık, mühendislik asgari ücretini, genel asgari ücretin bile altında çalışmaya mecbur bırakılmıştır.

Şantiye Şefliği

Madde 6

Gerçeğe aykırı beyanda bulunarak şantiye şefliği üstlenilmesinin önüne geçilmesi için şantiye şeflerinin ilgili meslek odası tarafından belgelendirilmesi önem arz etmektedir. Bu hem yapı güvenliği açısından hem de şantiye şefliği alanındaki denetimsizliği ve düzensizliği ortadan kaldırmak için kritik bir konudur. Yapılması gereken düzenleme; şantiye şefliği görevinin üstlenilebilmesi için TMMOB’ye bağlı meslek odalarına üye olma, serbest müşavirlik mühendislik ve mimarlık hizmetleri yapmaya yetkili olduğunu belirten "SMM Belgesi" alınması ve kayıtlı olduğu meslek odasından “Şantiye Şefliği Temel Eğitimi” alınması zorunluluğunun yönetmeliğe eklenmesidir.

500 m2’yi geçen konut inşaatlarının şantiye şefliği, yapı üretimiyle ilgili belirli bir donanımı gerektirmektedir. Bu alanda inşaat mühendisi veya mimarın şantiye şefi olması zorunlu kılınması gerekmektedir.

Taslakta; “Şantiye şefliğinin üstlenilmesinde; yapım işinin konusu, niteliği, büyüklüğü ile özel ihtisas gerektirip gerektirmediği ve ilgili imalatların oranı dikkate alınır. Bu amaçla, kaba ve ince inşaat işleri, ısıtma-soğutma-havalandırma-iklimlendirme-sıhhi tesisat gibi mekanik işler ile elektrik tesisatı işleri ayrı ayrı gruplandırılarak yapı maliyetine etkisi bakımından ağırlıkta olan gruba uygun meslek mensubu şantiye şefi olarak görevlendirilir. Bu yöntemle gruplandırmaya uygun olmayan işler İdaresince değerlendirilir” şeklinde yapılan düzenleme, Odamızın da altını çizdiği taleplerden biri olarak yönetmelikteki olumlu bir gelişmedir.

Şantiye şeflerinin çalışma usulü

Madde 7

Yönetmeliğin mevcut halinde şantiye şefine aynı anda 5 ayrı yapım işini üstlenme yetkisi tanınmaktadır. Taslakta bu konuda kısmi bir sınırlandırmaya gidilerek, “Şantiye şefi aynı anda herhangi birisinin yapı inşaat alanı;

- a) 1.500 m²’yi geçmeyen beş işi,
 - b) 4.500 m²’yi geçmeyen üç işi,
 - c) 7.500 m²’yi geçmeyen iki işi,
- üstlenebilir” denilmiştir.

Şantiye şefinin şantiye alanında görevleri üç temel başlıkta tanımlanabilir: birincisi yapının fen ve tekniğe, ruhsat ve projesine uygun olarak inşa edilmesi; ikincisi inşaatın iş ve işlemlerinin planlanması, sevk ve idaresi; üçüncüsü iş güvenliğinin sağlanması, işçi sağlığının gözetilmesidir. Şantiye şefinin, taşıdığı sorumluluk ve şantiye alanında yüklendiği görevin kapsamı dikkate alındığında şantiyeden hiç ayrılmaması gereken bir görev olduğu muhakkaktır.

Odamızın bu konudaki önerisi şantiye şefinin aynı anda en fazla üç ayrı yapım işinin şantiye şefliğini üstlenebilmesi şeklindedir. Yapı inşaat alanı 1500 metrekareyi geçen yapılarda ise şantiye şefliğinin tam zamanlı olarak üstlenilmesi gerekir. Birden fazla yapım işinin şantiye şefliğinin üstlenildiği durumlarda, yapı alanının toplamı 1500 metrekareyi geçmemelidir.

Deprem hasarlarının çok büyük bir kısmının inşaat hatalarından kaynaklandığı, doğa olaylarının felakete dönüştüğü ve işçi ölümlerinde dünya çapında en üst sıraları zorladığımız gerçekleriyle yüzleşildiğinde şantiye şefliği görevinin ne kadar hayati önem taşıdığı daha iyi anlaşılacaktır. O halde bu görev için daha fazla nitelik aranması gerekir. Buna göre tek ruhsata bağlı veya toplu yapı niteliğinde, inşaat alanı 7.500 metrekareyi geçen yapılarda;

- Şantiye şefliği hizmeti yapabilmek için, meslekte fiilen en az üç (3) yıl şantiyede çalışıldığının belgelenmesi,
- Kayıtlı olunan meslek odasından “Şantiye Şefliği Temel Eğitimi” alınması,
- Ruhsat eki projeler esas alınarak, proje müellifliği bulunan mühendislik ve mimarlık disiplinlerinin her birinden ilgili meslek odasına kayıtlı en az bir şantiye şefi yardımcısı bulundurulması zorunlu kılınmalı,
- Tek ruhsata bağlı veya toplu yapı niteliğinde inşaat alanı 20.000 m²’yi geçen yapılarda şantiye şefliği hizmeti yapabilmek için meslekte fiilen en az beş (5) yıl şantiyede çalışıldığının belgelenmesi ve kayıtlı olunan meslek odasından “Şantiye Şefliği Temel Eğitimi” alınması zorunluluğu getirilmelidir.

Büyükşehirler için plansız alanlarda, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 500 m²’yi geçmeyen yapılarda ve planlı alanlarda, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 200 m²’yi geçmeyen yapılarda, diğer şehirlerde mücavir alan dışında, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 500 m²’yi geçmeyen yapılarda ve mücavir alan içinde, tek parselde bir bodrum katı dışında en çok iki katlı ve bodrum katı dahil toplam yapı inşaat alanı 200 m²’yi geçmeyen yapılarda şantiye sorumlusunun meslek alanlarına uygun olarak şantiye şefliğini üstlenmesi uygundur.

İlgili idarenin görevleri

Madde 9

Taslakta, idareye, şantiye şefinin işin gerektirdiği uygun meslek grubunda olup olmadığını kontrol etme görevi tanımlanması olumlu bir gelişmedir.

Bakanlığın taslağı şantiye şefliği alanındaki gerçeğe aykırı beyanların önüne geçilmesi ve şantiye şefliği görevini üstelenenlerin özlük haklarının teminat altına alınması konusunda eksiktir. Bunun için idarenin; yapı müteahhidi ile yapılan iş sözleşmesi ve yapı kullanım belgesi verilmeden önce şantiye şefinin, şantiye şefi yardımcısı ve fen elemanının hesabına yatırılan aylık ücretin ve tazminatı dahil tüm özlük haklarının ödendiğine dair makbuzların, SGK tescil ve hizmet dökümünün, SGK işe giriş bildirgesinin de istenmesi gerekir.

Taslakta önemli eksiklerden biri de mesleki sorumluluk sigortasıdır. Yapı ruhsatı düzenlemeden önce ve yapım süresince şantiye şefi, şantiye şefi yardımcıları ve fen elemanları adına yapı müteahhidi tarafından yaptırılmış mesleki sorumluluk sigortasının, yine idare tarafından istenmesi gerekmektedir.